

Онищук В.О.,кандидат економічних наук, ректор,
*Нікопольський економічний університет***Вашук О.В.,**кандидат економічних наук, доцент кафедри менеджменту,
*Нікопольський економічний університет***ПРИБУТКОВІСТЬ ПІДПРИЄМСТВ ТА ЇЇ ВПЛИВ
НА ФІНАНСОВУ СТАБІЛЬНІСТЬ РЕГІОНУ****Вашук О.В., Онищук В.О. Прибутковість підприємств та її вплив на фінансову стабільність регіону.**

У статті розкрито особливості формування прибутку підприємств різних галузей діяльності та їх вплив на формування фінансової стабілізації не лише регіональної складової, але й економіки країни загалом. Фінансова стабілізація та фінансова спроможність окремих підприємств (фінансова стійкість, платоспроможність та рентабельність) формують розроблення їх фінансової політики, економічної та фінансової безпеки, а також суттєво впливають на нього. Зазначене є ключовим чинником формування фінансової політики та безпеки регіону, галузей економіки, держави. Виявлення впливу видів економічної діяльності та галузей економіки на формування фінансової стабілізації країни дає змогу розробити ключові напрями формування та ефективного використання фінансових ресурсів регіонів та механізмів їх реалізації.

Ключові слова: фінанси, прибуток, рентабельність, фінансова політика, фінансова стабілізація, фінансова спроможність, фінансова залежність, фінансова безпека.

Вашук О.В., Онищук В.О. Прибыльность предприятий и ее влияние на финансовую стабильность региона. В статье раскрыты особенности формирования прибыли предприятий разных отраслей деятельности и их влияние на формирование финансовой стабилизации не только региональной составляющей, но и экономики страны в целом. Финансовая стабилизация и финансовая возможность отдельных предприятий (финансовая стойкость, платежеспособность и рентабельность) формируют разработку их финансовой политики, экономической и финансовой безопасности, а также существенно влияют на нее. Указанное является ключевым фактором формирования финансовой политики и безопасности региона, отраслей экономики, государства. Определение влияния видов экономической деятельности и отраслей экономики на формирование финансовой стабилизации страны позволяет разработать ключевые направления формирования и эффективного использования финансовых ресурсов регионов и механизмов их реализации.

Ключевые слова: финансы, прибыль, рентабельность, финансовая политика, финансовая стабилизация, финансовая возможность, финансовая зависимость, финансовая безопасность.

Vaschuk O.V., Onischuk V.O. Profitability of enterprises and its effect on financial stability of the region.

The article reveals the profit formation features for different enterprises to industries and their influence on the formation of financial stabilization not only as a regional component, but of the country's economy as a whole. Financial stabilization and financial independence of individual enterprises (financial stability, solvency ratios and profitability) form and significantly influence the development of their financial policies, economic and financial security. Designated is a key factor in the formation of financial policy and security of the region, the economy, the state. Influence of types economic activities and economic sectors on the formation of the country financial stabilization are determined and allow us to develop key areas for the formation and effective use of regional financial resources and mechanisms for their implementation.

Key words: finance, profit, profitability, financial policy, financial stabilization, financial possibilities, financial dependence, financial security.

Постановка проблеми. Ефективна виробнича, фінансова та маркетингова діяльність кожного національного підприємства стає визначальним чинником формування стабільного фінансово-економічного господарського простору держави. Прибутковість та рентабельність як визначально-стимулюючі показники позитивного фінансового результату діяльності підприємств представляють інтереси не лише власників підприємств та їх трудових колективів, але й держави, інвесторів, банківських і фінансових установ. Саме прибуток (його величина) впливає на формування фінансових ресур-

сів, зокрема збільшує його ринкову вартість, забезпечує фінансування модернізації та диверсифікації виробничого процесу, впливає на інноваційну привабливість підприємства, його соціально-економічну складову, формує фінансову забезпеченість та фінансову політику тощо. Наявність збиткових підприємств в різних галузях економіки країни та збільшення загальної суми збитків викликає необхідність поглибленого вивчення зазначеної ситуації, необхідність дослідження умов формування фінансових результатів діяльності підприємств та механізмів ефективного управління.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Проблемам формування та використання прибутку підприємств завжди приділялося достатньо уваги з боку сучасних науковців, таких як, зокрема, В. Бабіч [1], М. Білик [2], О. Бандурка [4], І. Бланк [5], О. Зінченко [6], А. Поддєрьогін [1], Г. Савицька [7], Н. Чумаченко, А. Шеремет. Проте проблеми формування прибутковості та фінансової стабілізації підприємств і їх впливу на регіональний розвиток економіки потребують поглибленого дослідження.

Формулювання цілей статті. Завданням статті є обґрунтування теоретичних засад формування прибутку регіональних підприємств та визначення їх впливу на формування фінансової стабільності регіону. Для досягнення мети, необхідно дослідити умови формування прибуткової діяльності підприємств та сформулювати умови і шляхи підвищення ефективності функціонування галузевих підприємств досліджуваного регіону.

Виклад основного матеріалу. Сьогодення вимагає від сучасних українських підприємств збереження конкурентоспроможності та забезпечення підтримки активності в умовах швидкозмінного зовнішнього середовища. Незважаючи на десятилітні спроби адаптуватися до ринкових умов функціонування, значна частка національних підприємств не може вийти на економічно обґрунтовані обсяги виробництва з повним використанням наявних потужностей відповідно до свого економічного потенціалу. Окрім цього, майже третина підприємств Дніпропетровської області (26,6%) у 2016 р. від своєї діяльності мала негативні фінансові результати (працювали зі збитками, загальна сума яких склала у 2016 р. 42 788 989,6 тис. грн.) [3]. Оскільки прибуток є найважливішим фінансовим показником, який відображає ефективність виробництва, свідчить про обсяг і якість виробленої продукції та виступає основним джерелом і стимулом розвитку господарської діяльності будь-якого підприємства, він є головною рушійною силою ринкової економіки [2, с. 120; 6, с. 108]. Стає зрозуміло, що зазначена ситуація суттєво впливає не лише на формування фінансових проблем для таких підприємств, але й на неотримання значних фінансових надходжень до бюджету регіону і держави загалом. Збитковість підприємств призводить до порушення їх фінансової дисципліни та стабільності, тобто погіршення їх фінансового стану. Фінансовий стан підприємства формується всією сукупністю виробничо-господарських факторів та визначається системою показників про наявність і використання його фінансових ресурсів

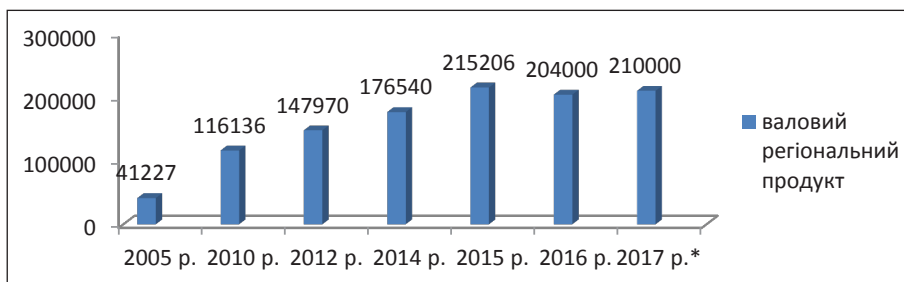
[1, с. 105]. На формування системи фінансових показників впливає і виробнича, і комерційна, і фінансово-господарська, і адміністративна діяльність тощо. Не варто забувати про позитивний вплив на фінансовий стан підприємства безперерійності випуску та реалізації високоякісної продукції, бо збільшення обсягів виробництва та реалізації продукції, зниження її собівартості позитивно впливають на прибутковість підприємства і, відповідно, на його фінансовий стан. Якщо зменшуються надходження коштів на рахунки підприємства, то погіршуються його платоспроможність і, відповідно, платіжна дисципліна з постачальниками, працівниками, кредиторами та бюджетом. Брак коштів може призвести до перебоїв у забезпеченні матеріальними ресурсами і погіршення ефективності виробничого процесу. Отже, забезпечення систематичного надходження та ефективного використання фінансових ресурсів, дотримання розрахункової та кредитної дисципліни, досягнення раціонального співвідношення власних і залучених коштів формують фінансову стійкість та ефективне функціонування підприємства. Систематична оцінка фінансового стану підприємства виступає визначальним чинником забезпечення його стабільного фінансового стану [4]. Оцінка фінансового стану підприємства дає змогу оцінити резерви підвищення рентабельності виробництва та зміцнити його комерційні розрахунки з боку виконання ним зобов'язань перед партнерами та державою тощо.

Досягнення фінансової стабільності підприємства є однією з найважливіших характеристик його фінансового стану [5]. Вона пов'язана зі ступенем залежності від кредиторів та інвесторів і характеризується співвідношенням власних і залучених коштів. Цей показник дає загальну оцінку фінансової стабільності. У світовій і вітчизняній обліково-аналітичній практиці розроблена система показників, що характеризують фінансову стабільність підприємства [2, с. 124]. Основними з них є коефіцієнт концентрації власного капіталу, коефіцієнт фінансової залежності, коефіцієнт маневреності власного капіталу, коефіцієнт структури довгострокових вкладень, коефіцієнт співвідношення власних і залучених коштів, коефіцієнт довгострокового залучення позичених коштів, коефіцієнт структури залученого капіталу.

Для визначення фінансового стану підприємств Дніпропетровської області проведемо аналіз результатів функціонування основних видів економічної діяльності за останні роки. Як свідчать статистичні показники Державної служби статистики, частка підприємств

Дніпропетровської області у загальнонаціональному підсумку валового продукту з 2010 р. займає близько 10–11%. Щодо валового регіонального продукту на одну особу, то показники Дніпропетровської області останніми роками значно перевищують середні по Україні (на 35–45%) [3].

Якщо звернути увагу на динаміку показників загального валового регіонального продукту, то можна прослідкувати тенденцію до його зрос-

* за 2017 р. наведено попередні дані

Рис. 1. Показники сукупного валового регіонального продукту, 2005–2017 рр., млн. грн., фактичні ціни [3]

тання останніми роками майже в 5 разів, а саме з 41 227 млн. грн. у 2005 р. до 204 000 млн. грн. у 2016 р. (рис. 1).

Внесок в обсяги реалізованої продукції по Дніпропетровській області за розмірами та видами економічної діяльності у 2016 р. подано на рис. 2.

Як зазначають показники рис. 2, найбільша частка великих підприємств в обсягах реалізації продукції у промисловості (72,0%) та оптовій і роздрібній торгівлі (51,6%). В обсягах реалізації продукції найбільше підприємств середніх у таких видах економічної діяльності: будівництво (38,2%), транспорт (73,8%), фінансова та страхова діяльність (76,5%), адміністративне обслуговування (56,1%), охорона здоров'я (77,6%). Найбільше малих підприємств забезпечують обсяги реалізації продукції за такими видами економічної діяльності: сільське, лісове та рибне господарство (44,6%), будівництво (61,8%), інформація та телекомунікації (69,8%), операції з нерухомим майном (52,8%), надання інших послуг (63,1%).

Тепер проаналізуємо фінансові результати до оподаткування за видами економічної діяльності (рис. 3).

Стає очевидним, що найбільшу суму прибутків у 2016 р. одержано від промисловості (24 898 994 тис. грн.), від оптової та роздрібно торгівлі (7 778 733,8 тис. грн.), сільського господарства (5 770 289,3 тис. грн.) та операцій з нерухомим майном (2 649 891,4 тис. грн.), але саме підприємства зазначених видів економічної діяльності отримали і найбільші суми збитків (13 401 879,3 тис. грн., 13 215 096,9 тис. грн., 916 186,1 тис. грн., 6 374 678,9 тис. грн. відповідно). Оскільки суми отриманих прибутків перевищували суми збитків, то зазначені види економічної діяльності мали загалом позитивні результати своєї діяльності у 2016 р.

Варто зазначити, що загальна сума прибутків дає змогу оцінювати ефективність господарської діяльності загалом, але слід звернути увагу на динаміку показників рентабельності операційної діяльності підприємств Дніпропетровської області за період 2000–2016 рр.

Як зазначають показники рис. 4, з 2007 р. спостерігається тенденція до значного зниження рівня рентабельності операційної діяльності підприємств різних видів економічної діяльності.

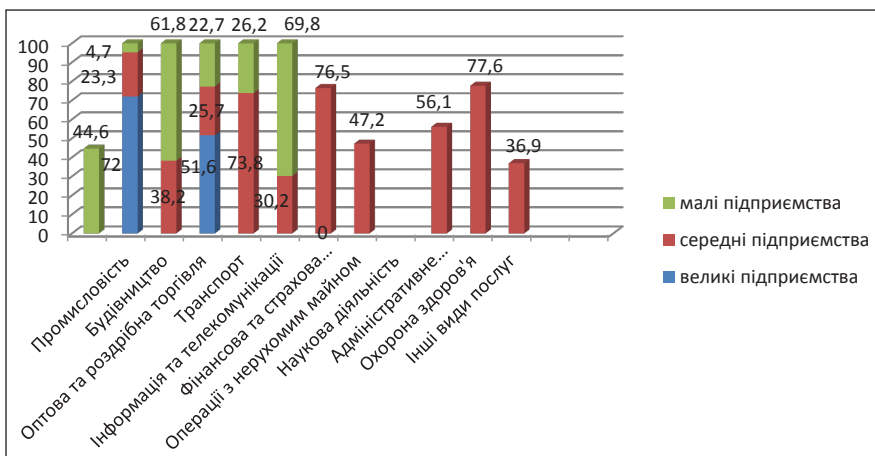

Рис. 2. Показники частки обсягів реалізації продукції за розмірами підприємств та видами економічної діяльності у Дніпропетровській області, 2016 р., % [3]

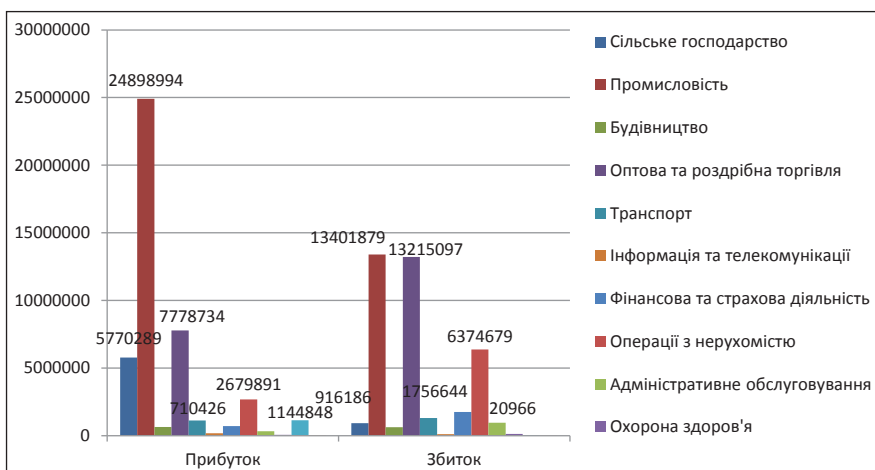

Рис. 3. Фінансові результати до оподаткування за видами економічної діяльності у Дніпропетровській області, 2016 р., тис. грн. [3]

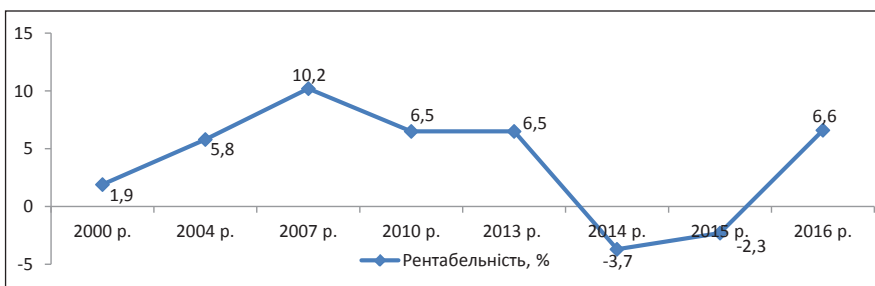

Рис. 4. Показники рентабельності операційної діяльності підприємств за видами економічної діяльності у Дніпропетровській області, 2000–2016 рр. [3]

І лише в 2016 р. підприємствами Дніпропетровської області досягнуто рівня 2013 р.

Тепер проаналізуємо рівень рентабельності операційної діяльності підприємств за видами економічної діяльності у 2016 р. (рис. 5).

У 2016 р. найвищий рівень рентабельності операційної діяльності мали підприємства таких видів економічної діяльності, як професійна, наукова та технічна діяльність (44,5%); сільське, лісове та рибне господарство (31,2%); освіта (7,4%); промисловість (6,4%); інформації та телекомунікації (4,5%); надання

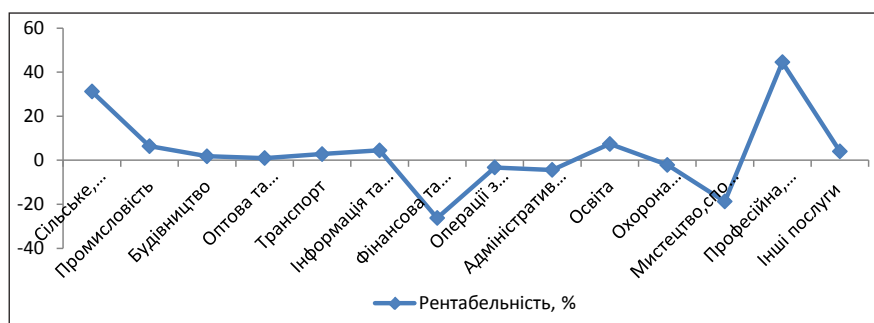

Рис. 5. Показники рентабельності операційної діяльності підприємств за видами економічної діяльності у 2016 р. у Дніпропетровській області [3]

інших послуг (4,0%); транспорт, складське господарство, поштова та кур'єрська діяльність (2,8%); будівництво (1,8%); оптова та роздрібна торгівля, ремонт автотранспортних засобів і мотоциклів (1,0%).

Підприємства інших видів діяльності мали від'ємні показники рентабельності (збитковості). Найбільшого рівня збитковості досягли підприємства фінансової та страхової діяльності (-26,2%); мистецтва, спорту, розваг та відпочинку (-18,7%); діяльності у сфері адміністративного та допоміжного обслуговування (-4,4%); операцій з нерухомим майном (-3,3%); тимчасового розміщення та організації харчування (-2,8%); охорони здоров'я та надання соціальної допомоги (-2,1%).

Виступає логічним засвідчення, що фінансову безпеку держави (стан її фінансової системи) формують такі рівні [10]: фінансова спроможність підприємств (здатність до розрахунків з усіма суб'єктами взаємодії у процесі функціонування); фінансова безпека підприємства (його здатність до формування оптимальної структури задіяного капіталу, кредитних та інвестиційних ресурсів, здатність до покриття усіх фінансових зобов'язань тощо); фінансова безпека сукупності усіх підприємств регіону (стабілізація функціонування не лише підприємницьких структур, але й соціально-адміністративних тощо).

Недоліки в роботі якогось рівня системно впливають на формування фінансової безпеки регіону і держави та формування їх фінансових систем.

Для кращого розуміння зазначеної ситуації та детальнішого аналізу простежимо динаміку фінансових результатів підприємств Дніпропетровської

області та України до оподаткування за останні роки (табл. 1, табл. 2) [3; 9].

Показники табл. 1 дають змогу простежити тенденцію до зростання частки прибуткових підприємств у Дніпропетровській області (з 64,5% у 2011 р. до 73,4% у 2016 р.). Загальна сума прибутків за цей же період мала зростання майже на 13,1%. Щодо збиткових підприємств, то їх частка у загальній кількості зменшилася з 35,5% у 2011 р. до 26,6% у 2016 р. Варто відзначити і значне зростання

загальної суми збитків по області у 2016 р. майже у 2 рази порівняно з 2015 р. У 2016 р. відбулося найсуттєвіше зростання загальної суми збитків підприємств області, рівень яких склав 178 796,2 млн. грн.

Аналогічні тенденції простежуються і загалом по Україні (табл. 2) [9].

Як засвідчують показники табл. 2, у 2011–2016 рр. спостерігається тенденція до збільшення частки підприємств, що працювали прибутково (з 65,1% у 2011 р. до 73,4% у 2016 р.). Доля збиткових підприємств мала тенденцію до зменшення, а саме від 34,9% у 2011 р. до 26,6% у 2016 р. Простежується також тенденція до зростання загальної суми прибутків, а саме з 272 726,2 млн. грн. у 2011 р. до 523 759,4 млн. грн. у 2016 р. Щодо загальної суми збитків по країні, то спостерігається її зростання з 150 516,2 млн. грн. у 2011 р. до 545 960,9 млн. грн. у 2016 р., або у 3,6 разів.

Проведений аналіз ефективності функціонування підприємств Дніпропетровської області та України за видами економічної діяльності переконливо доводить, що фінансова стабільність регіонального та державного рівнів формується прибутковістю кожного підприємства, що проводить свою діяльність на конкретній території. Прибуток як джерело виробничого і соціального розвитку виступає визначальним чинником самофінансування підприємства. Водночас прибуткова діяльність підприємства формує фінансову стабілізацію регіонального рівня та державно-соціального управління. Тому від ефективного управління витратами підприємств, забезпеченням зростання обсягів діяльності, підвищенням ефективності використання матеріально-технічного

Таблиця 1

Фінансові результати підприємств Дніпропетровської області до оподаткування, 2011–2017 рр.

Роки	Фінансовий результат до оподаткування, млн. грн.	Підприємства, які отримали прибуток		Підприємства, які отримали збиток	
		фінансовий результат, млн. грн.	у % до загальної кількості	фінансовий результат, млн. грн.	у % до загальної кількості
2011	26 148,4	44 551,6	64,5	18 403,3	35,5
2012	11 649,8	33 311,0	62,9	21 661,3	37,1
2013	6 792,0	31 978,2	65,1	25 186,1	34,9
2014	-54 878,6	31 375,7	65,7	86 254,3	34,3
2015	-46 590,3	34 544,5	74,2	84 435,1	25,8
2016	-128 388,4	50 407,8	73,4	178 796,2	26,6
2017 (попередні дані за січень-вересень)	49 858,9	56 707,1	68,6	6 848,2	31,4

Фінансові результати підприємств України до оподаткування, 2011–2017 рр.

Роки	Фінансовий результат до оподаткування, млн. грн.	Підприємства, які отримали прибуток		Підприємства, які отримали збиток	
		Фінансовий результат, млн. грн.	у % до загальної кількості	Фінансовий результат, млн. грн.	у % до загальної кількості
2011	122 210,0	272 726,2	65,1	150 516,2	34,9
2012	101 884,7	277 938,5	64,5	176 053,8	35,5
2013	29 283,2	234 513,7	65,9	205 230,5	34,1
2014	-523 587,0	334 517,3	66,3	858 104,3	33,7
2015	-340 100,3	475 201,8	73,7	815 302,1	26,3
2016	-22 201,5	523 759,4	73,4	545 960,9	26,6
2017 (попередні дані за січень-вересень)	237 767,9	368 629,9	70,3	130 862,0	29,7

забезпечення та обігових і фінансових засобів, розробкою оптимальної фінансової політики, підвищенням продуктивності праці та системи менеджменту (операційного і фінансового) залежить не лише стабільність функціонування підприємства, але і його конкурентоспроможність. Ми поділяємо думки науковців про те, що пріоритетним для збиткових (особливо в промисловості) підприємств має бути їх виробничий розвиток, що базується на постійному процесі змінювання техніки та технології, які допоможуть вдосконалити організацію виробничих підрозділів, процесів та економічних показників діяльності підприємств [2; 5; 6; 7; 10]. Проте не варто таким

підприємствам забувати і про можливість використання змішаної економічної поведінки (поєднання виробничого розвитку з іншими видами діяльності).

Висновки. Все зазначене вимагає від державних органів як регіонального, так і державного рівнів адекватної та ефективної фінансової, кредитної, податкової політики та вдосконалення законодавства, що сприяли б зміцненню фінансової та економічної безпеки країни, покриттю її фінансових зобов'язань, стабілізації національної валюти, зменшенню фіскальних дисбалансів та модернізації фінансової системи загалом, спрямованої на підтримку економічного зростання.

Список використаних джерел:

1. Бабіч В., Поддєрьогін А. Удосконалення обліку формування, розподілу й використання прибутку. Фінанси України. 2012. № 2. С. 103–110.
2. Білик М. Сутність і оцінка фінансового стану підприємств. Фінанси України. 2005. № 3. С. 117–128.
3. Головне управління статистики у Дніпропетровській області. Дніпропетровщина у цифрах. URL: <http://www.dneprstat.gov.ua>.
4. Бандурка О., Коробов М., Орлов П., Петрова К. Фінансова діяльність підприємства: підручник. 2-ге вид., перероб. і доп. Київ: Либідь, 2003. 384 с.
5. Бланк И. Управление прибылью. Киев: Ника-Центр, 2007. 768 с.
6. Зінченко О. Показники і критерії якості прибутку підприємства на етапі його використання. Актуальні проблеми економіки. 2009. № 7. С. 106–111.
7. Савицька Г. Економічний аналіз діяльності підприємства: навч. посіб. Київ: Знання, 2004. 302 с.
8. Мороз О., Карачина Н. Фінансовий критерій формування моделей економічної поведінки підприємств. Фінанси України. 2012. № 6. С. 106–107.
9. Чистий прибуток (збиток) підприємств за видами економічної діяльності. URL: <http://www.ukrstat.gov.ua>.
10. Ляшенко О. Концептуалізація управління економічною безпекою підприємства: монографія. Луганськ: вид-во СНУ ім. В. Даля, 2011. 400 с.